

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ РЕГІОНУ НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація

У статті виокремлено основні проблеми державного регулювання сфери туризму і готельно-ресторанного господарства та визначено ефективні шляхи їх вирішення. Встановлено конкурентні переваги Чернівецької області у розвитку туристичного та готельно-ресторанного бізнесу. Проаналізовано рівень використання туристичної інфраструктури, закладів розміщення і харчування та можливі шляхи її розвитку. На основі досліджень сучасних тенденцій розвитку туристичного і готельно-ресторанного бізнесу в регіоні та аналізу управлінських процесів визначено соціально-економічні передумови підвищення ефективності функціонування галузі туризму та запропоновано механізми удосконалення моделі економічного розвитку регіону.

Ключові слова: туризм, туристичний та готельно-ресторанний бізнес, туристична інфраструктура, регіон, рекреаційні ресурси, природно-ресурсний потенціал.

В.В. Скрипник,
Ассоциация работников туристической сферы Черновицкой области
«Туристическая Буковина», г. Черновцы

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ТУРИСТИЧЕСКОГО И ГОСТИНИЧНО-РЕСТОРАННОГО БИЗНЕСА РЕГИОНА НА ПРИМЕРЕ ЧЕРНОВИЦКОЙ ОБЛАСТИ

Аннотация

В статье выделены основные проблемы государственного регулирования сферы туризма и гостинично-ресторанного хозяйства, определены эффективные пути их решения. Установлено конкурентные преимущества Черновицкой области в развитии туристического и гостинично-ресторанного бизнеса. Проанализирован уровень использования туристической инфраструктуры, средств размещения и питания и возможные пути ее развития. На основе исследований современных тенденций развития туристического и гостинично-ресторанного бизнеса в регионе и анализа управленческих процессов определены социально-экономические предпосылки для повышения эффективности функционирования отрасли туризма и предложены механизмы совершенствования модели экономического развития региона.

Ключевые слова: туризм, туристический и гостинично-ресторанный бизнес, туристическая инфраструктура, регион, рекреационные ресурсы, природно-ресурсный потенциал.

Постановка проблеми. Чернівецька область володіє багатьма структурними елементами рекреаційних ресурсів, що може сприяти багатопрофільному відпочинку та санаторно-курортному лікуванню. Область має сприятливі кліматичні умови та високий природно-рекреаційний

потенціал, що є визначальним у привабливості для туристів. Проте є низка проблем, що заважають сталому розвитку туристичного та готельно-ресторанного бізнесу в регіоні, а саме: недостатнє фінансування обласної Програми розвитку туризму, не розроблені нормативні вимоги до об'єктів туристичних відвідувань, відсутність нормативної бази для впровадження системи стандартизації та сертифікації товарів і послуг для туристів, низький рівень використання транзитного потенціалу області тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням, пов'язаним з вивченням рекреаційних умов і ресурсів Чернівецької області, присвячені роботи таких науковців, як В. К. Євдокименко, В. Ф. Кифяк, М. П. Крачило, В. П. Руденко, О. М. Ігнатенко та ін.

За підрахунками проф. В. П. Руденка, у структурі природно-ресурсного потенціалу області природно-рекреаційні ресурси посідають 3 місце (13,7%), поступаючись лише земельним – 50% та водним – 18,3%. В цілому ж забезпеченість природними рекреаційними ресурсами області на 1 км² в 1,4 рази, а на 1-го жителя відповідно в 1,8 рази вище, ніж по Україні, що знову підтверджує можливості розвитку сфери санаторно-курортного лікування та відпочинку.

Зрозуміло, що все вищеперераховане створило підстави вважати туристичну галузь провідною у соціально-економічному розвитку краю. В області було прийнято три Програми розвитку туристичної галузі – на 2004-2010 рр., 2011-2013 рр. і 2014-2015 рр. Ми проаналізували роботу суб'єктів туристичної діяльності в 2011-2013 рр. за такими основними показниками, як:

- обсяги наданих туристичних послуг: у 2011 р. вони склали 12 910 000 грн., у 2012 р. – 11 460 000 грн., у 2013 р. – 10 036 000 грн.;
- всього туристів, що відвідали місто Чернівці (тис. осіб) - у 2011 р. їх було 22843, у 2012 р. – 19698, у 2013 р. – 3425.

З вищенаведеного можна зробити висновок про колосальну залежність туристичної сфери від соціально-політичного і соціально-економічного стану в державі загалом та регіоні зокрема, від організаційної і управлінської структури сфери туризму.

На підставі проведених досліджень можна констатувати, що найбільш ефективною організаційно-управлінською структурою сфери туризму було самостійне виділення органу управління в сфері туризму – Державної туристичної адміністрації України. Подальші кроки на перепідпорядкування галузі Міністерству культури чи Міністерству інфраструктури не принесли очікуваних сподівань.

Асоціація працівників туристичної сфери Чернівецької області «Туристична Буковина» внесла пропозицію з відновлення статусу самостійного органу управління сферою туризму в Чернівецькій області або ж підняття статусу,

яке б відповідало задекларованому рівню провідної галузі соціально-економічного розвитку регіону.

Сучасний рівень туристичної інфраструктури в краї, незважаючи на позитивні зміни за час реалізації програм розвитку туризму, також далекий від оптимального. За останні 10 років на теренах краю з'явилися сотні нових закладів розміщення і харчування, гірськолижні, водно-відпочинкові, кінно-спортивні комплекси. В туристичну галузь інвестовано понад 500 млн. грн., створено понад 2000 нових робочих місць. Проте, залишилися не реалізованими багато потужних рекреаційно-інвестиційних проектів, які, на нашу думку, могли б серйозно заявити про використання рекреаційного потенціалу регіону. Серед них – «Фортеця гетьманів» у Хотині, «Аквапарк» у Чернівцях, туристичні комплекси «Садниста», «Мегура», «Борсуки» та ін. У зв'язку із зазначеним, вважаємо за необхідне розробку і забезпечення реалізації проекту інвестиційної програми розбудови інфраструктури в туристично-рекреаційних зонах області та залучення інвестицій в галузь як на державному так і на обласному рівні.

Формулювання цілей статті й аргументування актуальності поставленого завдання. На теренах області наявні понад 300 об'єктів природно-заповідного фонду, з них 3 національні парки, що займають майже 10% території Чернівецької області. На сьогодні багато питань та дискусій пов'язано з вкладом туристичної галузі в соціально-економічний розвиток краю. При проведенні розрахунків за основу беруть виключно показники статистичної звітності «форми 1-Тур», проте практично не проводяться розрахунки за методикою ДТАУ, в основу якої покладений багатокomпонентний аналіз сфери туризму та відпочинку і згідно з якою вклад галузі в соціально-економічний розвиток регіону становить понад 15%. Також основною проблематикою залишається звітність і контроль суб'єктів туристичної діяльності. Постає необхідність на етапі становлення відновити/налагодити систему звітності і контролю в галузі, що дасть можливість оперувати дійсними статистичними даними в галузі.

Важливим напрямком залишається координація та взаємодія всіх суб'єктів діяльності. Створення ефективної координації давало б змогу чітко спрямовувати діяльність галузі, оперативно реагувати на зміни середовища та ринку.

Виклад основного матеріалу. Туристичний та ресторанний бізнес дедалі більше набуває впливу на розвиток економіки та соціальну сферу регіону. Використання географічного положення регіону є одним із пріоритетних напрямків розвитку регіональної політики у сфері туризму. Істотно розширюється поле в економіці регіону, знаходить нові риси та імпульси розвитку й ресторанний бізнес. Вирішуючи основні проблеми, що постають на шляху розвитку туризму та ресторанного господарства,

забезпечення високої якості стає невід'ємною умовою функціонування закладів сфери гостинності. Розглядаючи питання державного регулювання туризму в регіоні, можна визначити тенденцію щодо збільшення ролі державних органів у туристичному розвитку прикордонних регіонів.

Останнім часом у регіоні бурхливо розвивається ресторанний бізнес. Проте зі зростанням цін споживчий попит значно скоротився, що внесло свій відбиток на прибутковість галузі.

Для успішного розвитку ресторанного господарства й туризму в Чернівецькій області доцільно розширювати коло споживачів за рахунок залучення до співпраці іноземних партнерів, використання туристичних потоків з інших міст, ефективного використання прикордонного положення та досягнення максимального ефекту від транскордонного співробітництва.

При оцінці рівня розвитку регіональної туристичної інфраструктури в Україні використовується розрахунок єдиного показника, який надає узагальнюючу, інтегральну характеристику рівня розвитку інфраструктури туризму в конкурентному регіоні на даний момент.

Готельно-туристична сфера — вельми перспективний ринок праці, який потребує вливання молодих і навчених, із сформованим розумінням праці для інших людей. Вони повинні вміти врегульовувати конфлікти в колективі, бути толерантними, поважати і розуміти інші культури, мови й релігії, вільно володіти іноземними мовами, знати комп'ютерні технології, бути готовими до поглиблення своїх фахових знань. Кожен фахівець повинен бути здатним до розроблення власного продукту і до його реалізації.

Необхідною умовою розвитку туризму в Україні є ефективне функціонування готельної індустрії, що приносить близько 60% усіх доходів від туризму (приблизно 6 -8% ВВП). Туристичні потоки безпосередньо залежать від стану готельного сектора, якості і ціни основних та додаткових готельних послуг.

Наша вітчизняна туристична сфера завдяки багатим природним, історико-культурним та трудовим ресурсам цілком може претендувати на чільні позиції в економіці держави. Водночас туристична інфраструктура — одна з найскладніших, бо вона охоплює усі галузі економіки, усі види транспорту, культурні й оздоровчі заклади, спортивні споруди, народні промисли тощо. Кропітку роботу щодо розвитку туризму можна успішно здійснювати тільки спільними зусиллями причетних до цього структур виконавчої влади.

Для успішної реалізації проектів треба мати добре підготовлений персонал, бо кадрове питання переростає у проблему. Це пов'язано з тим, що радянські фахівці старіють, а гідної заміни їм немає. Сьогоднішні випускники турбізнесового фаху мають дуже поверхові знання про Україну; слабке уявлення про рекреаційні та історичні ресурси вітчизняного туризму; до театру, музеїв ходять рідко, недосконало володіють іноземними мовами.

Тому кадрова сфера та фахово-підготовча база туризму потребує удосконалення. Туристичний бізнес вимагає ґрунтовних знань від своїх працівників, практичних навиків роботи у туристичній фірмі, готельному господарстві, транспортній компанії. Тут мусить бути гармонія між глибокими теоретичними знаннями й досконалою практичною підготовкою

Серед основних напрямів розвитку відповідної нормативно-правової бази є розробка проектів правових актів з питань забезпечення державного регулювання міжнародної торгівлі туристичними послугами з урахуванням членства України у ВТО, створення економічних і правових механізмів щодо пріоритетної підтримки в'їзного та внутрішнього туризму, законодавче оформлення і практичне дотримання державних гарантій та системи безпеки для іноземних і вітчизняних туристів, правове врегулювання питань стимулювання інвестицій у туристичну сферу, підготовку проектів і укладання нових міжурядових угод.

Для вирішення проблеми фінансового забезпечення доцільним є запровадження спеціального режиму інвестування, який сприятиме стимулюванню реалізації інвестиційних проектів, забезпеченню заінтересованості іноземних інвесторів і збільшенню масштабів їх участі, залученню як вітчизняного, так і іноземного банківських капіталів, забезпеченню державних гарантій щодо зниження ризику інвестиційних проектів, підвищенню ефективності інвестицій, посиленню ролі кредитування, перетворенню його на переважну форму інвестиційних процесів щодо розвитку туризму.

Урізноманітнення і розвиток пропозицій України можливі на напрямках культурно-пізнавального і екскурсійного, екологічного, спортивного, а також сільського туризму. Потребує маркетингових зусиль ринок курортно-лікувального туризму, підтримки та відновлення — ринок круїзного та спортивного туризму, розбудови — ринок гірськолижного туризму. Основні маркетингові зусилля повинні бути спрямовані на розвиток дитячого відпочинку та оздоровлення, сімейного відпочинку, відновлення та розбудову автотуризму (особливо це актуально стосовно статусу транзитної держави та створення транс'європейських транспортних коридорів), релігійного туризму. Розвиток туристичної галузі як високоприбуткового сектора економіки є важливим чинником соціального розвитку та культурного піднесення України при збереженні її самобутності та національної суті, гармонійної інтеграції України у європейські та світові глобалізаційні і гуманізаційні процеси.

Туристична конкурентоспроможність регіону багато в чому залежить від якості його туристичної інфраструктури, від того, наскільки ефективно здійснюється взаємодія готельного комплексу, транспортних підприємств, сфери торгівлі та інших галузей сфери обслуговування. Без відповідної

туристичної інфраструктури неможливе ефективне освоєння рекреаційних ресурсів. Крім того, що вона бере участь в обслуговуванні туристів і сприяє туристичному освоєнню території, інфраструктура використовується також і місцевим населенням, розширює сферу зайнятості і спричиняє створення значної кількості нових робочих місць. Інфраструктура розглядається в широкому значенні, основні елементи якої повинні забезпечувати виконання не лише виключно рекреаційної функції, а й служити провідним фактором соціально-економічного розвитку регіону.

За останні десять років зацікавленість у впровадженні в Україні кластерної моделі економічного розвитку значно зросла, про що свідчать проведені комплексні дослідження з урахуванням місцевих умов. Досить часто кластерні дослідження розглядаються як завершальна фаза нової стратегії, в той час як насправді це є лише початковим етапом формування кластерної моделі економічного розвитку. Кластери в сучасних умовах посилення конкуренції на глобальних ринках – це організаційна основа для реалізації принципів становлення національної та регіональної економіки і відповідної розробки стратегій економічного розвитку регіонів.

Розуміння конкурентних переваг нових економічних систем та формування кластерів відкриває перед регіонами нові перспективи динамічного економічного розвитку. Аналіз кількісних та якісних показників розвитку регіону має стати початковим етапом і основою для формування регіональних кластерів. При створенні та продуктивному функціонуванні туристичного кластера, органам влади та самоврядування відводиться роль каталізатора щодо збільшення рівня конкурентної ефективності туристичних послуг. Їх завдання – стимулювати туристичні фірми підвищувати свою ефективність, сприяти формуванню попиту та розвитку локальної конкуренції. Проте органи влади та самоврядування недостатньо приділяють уваги виконанню своїх функцій як організатора та основного учасника туристичного кластера, і тому частину їх завдань змушені виконувати безпосередньо суб'єкти туристичного ринку.

Одним з найважливіших інструментів реалізації туристичної політики в регіоні є доцільність використання кластерного підходу для формування конкурентоспроможного регіонального туристичного продукту певного виду чи кількох видів. Можна виділити наступні завдання туристичного кластеру: формування спільними зусиллями туристичного продукту певного виду/видів, навчання, маркетинг, фінансування та підтримка подальшого розвитку окремих видів туризму тощо.

Необхідно відзначити, що у більшості країн світу туристична політика проводиться в рамках програм регіонального економічного розвитку і спрямована на поживлення економіки відсталих районів. Туризм може розвиватися насамперед при наявності туристичних ресурсів. Що стосується

розвинених країн, то стимулювання розвитку туризму в регіонах здійснюється "вливанням" капіталу в ці райони і створенням центрів економічного росту. Прикладом може служити Франція, де будівництво гірських туристських центрів міжнародного класу привело до розвитку гірських районів, що дало підтримку місцевому населенню і створенню нових робочих місць.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, можна зробити наступний висновок: туристичний бізнес в Україні перебуває на стадії глибокої структурної перебудови, інституційного становлення, формування внутрігалузевих, міжгалузевих та зовнішньоекономічних зв'язків. Повною мірою це відноситься до процесу формування туристичної інфраструктури, відповідного сегмента ринку праці, системи державного регулювання туристичної діяльності.

Становлення в Україні сучасного вискоефективного і конкурентоспроможного туристичного комплексу вимагає вирішення низки завдань, зокрема: вдосконалення нормативно-правової бази і системи державного регулювання туристичної діяльності; створення сучасного вітчизняного туристичного ринку, спираючись на розвиток конкуренції; поглиблення спеціалізації і кооперування у роботі туристичних підприємств; забезпечення умов розвитку різних видів внутрішнього і в'їзного туризму, інтеграції України до світового туристичного ринку та розвиток міжнародного співробітництва у галузі. Для України, яка прагне до європейської інтеграції, проблему конкурентоспроможності туризму на світовому ринку можна розв'язати за допомогою об'єднання зусиль окремих споріднених галузей та інституцій. Саме кластерний тип організації господарства дозволяє сконцентрувати ресурси і зусилля на створенні конкурентних переваг території у рамках конкретного сектора економіки.

Список використаних джерел:

1. Левицька І. В. Стратегія регіонального розвитку туризму: монографія / І. В. Левицька, Н. В. Корж, А. Г. Кізюн, Н. В. Онищук. – Вінниця, 2013. – 192 с.
2. Олійник В. Д. Визначення транспортно-географічного потенціалу регіонів України / В. Д. Олійник // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2010. – №39. – С. 370-374.
3. Поклонский Ф. Е. Влияние туристической инфраструктуры на развитие туризма / Ф. Е. Поклонский // Економіка та організація туризму. – 2011. – С. 205-208.
4. Вершицкий А. В. Инфраструктурное обеспечение повышения конкурентоспособности туризма / А. В. Вершицкий, Е.Р. Вершицкая // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия: Экономика и управление. – 2010. – Т. 23 (62). – №3. – С. 72-80.
5. Кифяк В. Ф. Формування рекреаційно-туристичного кластеру та його вплив на підвищення ефективності управління сферою рекреації і туризму / В. Ф. Кифяк // Інформаційні технології в управлінні туристичною та курортно-рекреаційною економікою: матеріали доповідей учасників III наук.-практ. конф. (м. Бердянськ, 13-14 верес. 2007 р.). – Бердянськ: АРІУ ЗНТУ, 2007. – Ч. 1. – С. 57-60.

6. Кифяк В. Ф. Інноваційний розвиток рекреації і туризму в регіоні – реалії та перспективи / В. Ф. Кифяк // Структурно-інституційні зміни та інвестиційно-інноваційний розвиток регіону : матеріали XVI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 17-18 трав. 2007 р.). – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2007. – С. 280-283.
7. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія / Т. І. Ткаченко. – 2-ге вид., випр. та доповн. – К.: КНТЕУ, 2009. – 463 с.
8. www.ukraine-travel.com
9. www.tours.kiev.ua
10. www.i-tour.com.ua
11. www.travel-tour.com.ua
12. www.world-tourizm.org

Viktor Skrypnyk,

Association of tourism industry of Chernivtsi region
«Tourist Bukovyna», Chernivtsi

THE PROBLEMS OF THE TOURISM, HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS IN THE REGION ON THE EXAMPLE OF CHERNIVTSI REGION

Annotation

The article singles out the main problems of state regulation of tourism and hotel and restaurant industry and determines effective solutions. Competitive advantages of Chernivtsi region in the tourism, hotel and restaurant business are established. The level of use of tourism infrastructure, accommodation and catering establishments and possible ways of its development is analyzed. Basing on studies of modern trends in tourism and hotel and restaurant business in the region and analysis of administrative processes was defined the socio-economic conditions increase the efficiency of tourism and mechanisms to improve the model of economic development were proposed.

Keywords: tourism, tourist, hotel and restaurant business, tourism infrastructure, region, recreational resources, natural resources potential.

References:

1. Levytska, I.V., Korzh, N.V., Kizyun, A.G., Onischuk N. (2013). *Stratehiia rehional'noho rozvytku turyzmu* [Regional tourism development strategy]. Ball, 192 p. (in Ukr.).
2. Oliynyk, V.D. (2010). Definition transport and geographical potential of regions Ukraine. *Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen'* [Bulletin of Social and Economic Research], no. 39, pp. 370-374 (in Ukr.).
3. Poklonsky, F.E. (2011). Influence of tourism infrastructure in the tourism *Ekonomika ta organizacija turizmu* [Ekonomika that organizatsiya tourism], pp. 205-208 (in Russ.).
4. Vershitskaya, A.V., Vershitskaya, E.R. (2010). Infrastructural maintenance improve the competitiveness of the tourism. *Uchenye zapiski Tavricheskogo nacional'nogo universiteta im. V. I. Vernadskogo. Seriya: Jekonomika i upravlenie* [Scientific notes of Taurida National University. Vernadsky. Series: Economics and Management], vol. 23 (62), no. 3, pp. 72-80 (in Russ.).
5. Kyfyak, V.F. (2007). Formation recreation and tourism cluster and its impact on improving the management area of recreation and tourism. *Informatsijni tekhnologii v upravlinni turystychnoiu ta kurortno-rekreatsijnoiu ekonomikoju. Materialy dopovidej uchasnykiv III nauk.-prakt. konf.* [Information technologies in the management of tourism and recreation economy. Papers of participants III scientific-practic. Conf.]. Berdyansk, Sept. 13-14, Part 1, pp. 57-60 (in Ukr.).
6. Kyfyak, V.F. (2007). Innovative development of recreation and tourism in the region – Realities and Prospects. *Strukturno-instytutysijni zminy ta investytsijno-innovatsijnyj rozvytok rehionu. Materialy XVI Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* [Structural and institutional changes and investment and innovation

development of the region. Materials XVI Intern. scientific-practic. Conf.]. Chernivtsi, May 17-18, pp. 280-283 (in Ukr.).

7. Tkachenko, T.I. (2009). *Stalij rozvytok turyzmu: teoriia, metodolohiia, realii biznesu* [Sustainable Tourism Development: Theory, Methodology, the realities of business], 2nd ed. KNTEU, 463 p. (in Ukr.).

8. Available at: www.ukraine-travel.com

9. Available at: www.tours.kiev.ua

10. Available at: www.i-tour.com.ua

11. Available at: www.travel-tour.com.ua

12. Available at: www.world-tourizm.org

УДК 338.48-52

В.І. Цибух, к.е.н.,
Федерація спортивного туризму України,
м. Київ

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Анотація

У даній статті спортивний туризм визначається як офіційно визнаний вид спорту, який має багатофункціональну спрямованість. Акцентується увага на розвитку спортивно-оздоровчого туризму, що має соціально-економічний ефект. Одним з найбільш розвинених, у спортивно-оздоровчому плані, регіонів України є Карпатський регіон. Його аналіз свідчить, що більшість видів спортивного туризму добре розвинена, зокрема, розроблено пішохідні тури різної тривалості та складності. Популярними є водні тури по ріках Карпатського регіону та басейну Дністра. В Карпатах активно розвивається гірськолижний туризм, який представлений багатьма комплексами.

Ключові слова: спортивний туризм, оздоровчо-спортивний туризм, туристична діяльність, інфраструктура, туристична галузь.

В.И. Цыбух, к.э.н.,
Федерация спортивного туризма Украины, г. Киев

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМА В СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ РЕГИОНОВ

Аннотация

В данной статье спортивный туризм определяется как официально признанный вид спорта, который имеет многофункциональную направленность. Акцентируется внимание на развитии спортивно-оздоровительного туризма, имеющего социально-экономический эффект. Одним из наиболее развитых, в спортивно-оздоровительном плане, регионов Украины является